

Khalid Mourigh

De gast uit het Rifgebergte

Het leven van een Marokkaanse arbeider

Cossee
Amsterdam

Meer informatie over Khalid Mourigh
en de boeken van Uitgeverij Cossee
vindt u op www.khalidmourigh.nl en
www.cossee.com.

Wilt u op de hoogte blijven van alle boeken
en activiteiten van Uitgeverij Cossee, meld u
dan aan voor de nieuwsbrief op www.cossee.com
en volg ons op Facebook, Instagram en Twitter.

Deze publicatie is tot stand gekomen met steun van het
Fonds Bijzondere Journalistieke Projecten

FONDS Bijzondere
JOURNALISTIEKE PROJECTEN

www.fondsbjp.nl

© 2021 Khalid Mourigh
en Uitgeverij Cossee BV, Amsterdam
Omslagontwerp © Yvonne Kroese
Foto auteur © Irwan Droog
Typografie binnenwerk Perfect Service, Reeuwijk
Druk Wilco BV, Amersfoort

ISBN 978 90 5936 956 6 | NUR 320
E-ISBN 978 90 5936 957 3

Inhoud

Voorwoord 9

DEEL 1

Zaio 19

Prelude 31

De oversteek 35

Kazerne nummer twee 52

Spaanse stappen 69

Trouwen en bouwen 87

Verzet 102

Paspoort 113

De wegbereider 118

DEEL 2

België 129

Een maand 139

Expats in de staalindustrie 146

De Utrechtse wals 151

Fadma 165

PEGUS 169

Veluco 174

De gekortwiekte vogel 178

Scheepswerf in de Waard 183

Brief aan de Kamer 189
Kinderbijslag 196
Wortel schieten en slijpen 203
Het verval 207

Epiloog 213
Nawoord 223
Dankwoord 228
Verklarende woordenlijst 229
Noten 231

En vermeng de Waarheid niet met de leugen, en verberg de Waarheid ook niet terwijl jullie (de Waarheid) kennen.

– Koran, Soerat Al-Baqarah, vers 42

Kijk naar het bouwsel dat uw voorvaderen hebben gebouwd, een hecht bouwsel, niet gebouwd op wankel fundament!

– Ahmad Ziani, 'allal, *In steen zal ik schrijven*

Zijn verschijning in onze samenleving verstoort de vertrouwde vanzelfsprekendheden waarmee de gemiddelde Nederlander leeft. Alles wat het heilige evenwicht aantast, wat mogelijk onrust zou kunnen opleveren, daar moet de gezeten burger niets van hebben. Wanneer over 'gastarbeiders' geschreven wordt, dan gaat alle aandacht uit naar onze eigen problemen. Wij zijn bezorgd voor onze eigen economie. Wij voelen ons in eerste instantie bedreigd: concurrentie op de arbeidsmarkt, het groter wordende woningprobleem en de gevaren voor de nationale gezondheid (t.b.c., venerische ziekten). Nooit wordt de buitenlander naar zijn naam gevraagd: Wie bent u? Wat is uw levensgeschiedenis? Wat heeft u ertoe gebracht om hier werk te zoeken? Wie hij is, laat ons in feite onverschillig.

– J.M. Theunis, *Gastarbeiders-lastarbeiders* (1968)

De laatste twee decennia zijn migranten en hun nakomelingen in Nederland onder een vergrootglas gelegd. Althans bepaalde migranten, want zelden gaat het over de rijke, westerse migrant. De Amerikaan, Duitser of Italiaan is onzichtbaar. Sinds de Fortuynrevolte staan moslimmigranten en vooral hun nakomelingen op de voorgrond. De islamitische 'allochtoon' of 'persoon met een migratieachtergrond', ook al is hij of zij op Nederlandse bodem geboren, is per definitie een probleem.

Vooraf Marokkaanse Nederlanders mogen zich verheugen op de nodige aandacht. Nieuwsberichten, actualiteitsprogramma's, columns en ook veel wetenschappelijke onderzoeken zijn veelal gericht op deze etnische minderheid. Dat is misschien niet verwonderlijk, want Marokkaanse Nederlanders zijn erg zichtbaar in de samenleving. Talloze schrijvers, acteurs, ondernemers, advocaten en politici komen voort uit deze gemeenschap. Aan de andere kant zien we ook het relatief grote aantal extremistische figuren en relatief hoge criminaliteitscijfers onder jongeren.

Marokkaanse Nederlanders maken ongeveer twee procent van de Nederlandse bevolking uit. Ze wonen vooral in de achterstandswijken van de grote steden in

de Randstad. Intern is de gemeenschap enorm verdeeld; er is een enorm generatieconflict gaande op zowel religieus als sociocultureel vlak. Bovendien zijn er ook etnische en talige verschillen tussen bijvoorbeeld Berbers (Imazighen) en Arabieren. Als we de overige moslims optellen bij de Marokkaanse Nederlanders dan komen we uit op ongeveer vijf procent van de Nederlandse bevolking. Het lijkt me bijzonder onwaarschijnlijk dat deze religieuze, intern verdeelde minderheid ooit een existentiële bedreiging zal vormen voor de overige vijftienennegentig procent.

Deze gegevens zullen voor het debat niks uitmaken, want het gaat in essentie om de beeldvorming. Nederland heeft ongelooflijk veel aandacht voor Marokkaanse Nederlanders en toch beweer ik dat 'wie zij zijn', 'ons' nog steeds onverschillig laat. Nederlanders zijn alleen geïnteresseerd in een bevestiging of ontkrachting van hun vooroordelen. Dat zeg ik op basis van persoonlijke ervaring. Subtiel word ik er constant aan herinnerd dat ik er niet helemaal bij hoor. Of het nu mijn Nederlandse vrienden zijn, die onderling smoezelen dat ik goed geïntegreerd ben, of een professor die, net nadat ik een presentatie heb gegeven, tegen een collega zegt dat ik opvallend goed Nederlands spreek, of een dame in de kroeg die vraagt of ik weet wie de koning van Nederland is, of de beveiliging op de universiteit, waar ik al dertien jaar rondloop, die me streng vraagt of hij 'me ergens mee kan helpen' want, hoorde ik achteraf, 'er waren weleens Marokkaans-Nederlandse scholieren in het gebouw die er niet thuishoorden', enzovoort. De voorbeelden zijn legio. Ze laten op subtiele, maar ongenadige wijze zien

wie bepaalt wie erbij hoort en wie niet. Het constante gedram, de constante bevraging, de constante herhaling zeggen iets over Nederland en hoe Marokkaanse Nederlanders en anderen met een afwijkend uiterlijk benaderd worden.

De Marokkaanse Nederlander, die symbool staat voor het falen van de multiculturele samenleving, is een nationale obsessie. En dat heeft tot gevolg dat hij geen individu mag zijn. Altijd is hij deel van een groep en moet hij zich daarvoor verantwoorden. Hij heeft niet het privilege om puur en alleen voor zijn eigen daden en gedragingen verantwoordelijk te worden gehouden. Dat voorrecht heeft alleen de meerderheid.

In het Nederlands is er nauwelijks verschil tussen de uitspraak van 'de' en 'te'. De titel van dit boek 'gast' kan dus tweeledig worden geïnterpreteerd. Mijn tijdelijk verblijf wordt aangenomen of verwacht. Het gedram dat zich openbaar manifesteert maakt dat ik me in mijn geboorteland nog altijd te gast voel.

Er wordt vooral over Marokkaanse Nederlanders gepraat, maar weinig mét hen, en dat geldt natuurlijk helemaal voor mensen die door hun opleidingsniveau of door de taalbarrière weinig kans hebben zich publiekelijk te manifesteren. Hun levensverhalen laten ons in feite nog steeds onverschillig.

Het is veelzeggend dat vragen die J.M. Theunis in 1968 stelde, inmiddels meer dan vijftig jaar geleden, vandaag de dag nog steeds relevant zijn. Eigenlijk zijn ze na al die tijd nauwelijks beantwoord. Nederlanders maken zich nog steeds druk om de bedreiging van de nationale gezondheid, concurrentie op de woningmarkt

en concurrentie op de arbeidsmarkt. De buitenlander, de vluchteling, de gastarbeider, de allochtoon, de migrant, de nakomeling van de migrant worden stevast als bedreiging ervaren, vooral voor het economische welzijn van de witte Nederlandse burger.

Dit weerspiegelt niet de werkelijkheid van de neoliberale economische visie die heeft geresulteerd in een steeds rijker wordende elite, stijgende kosten van levensonderhoud en grotere onzekerheid op de arbeidsmarkt. Deze ontwikkelingen hebben direct invloed op het welzijn van het gros van Nederlandse bevolking, dus ook op de 'persoon met een migratieachtergrond'.¹

We kunnen daarom dus niet onverschillig blijven. Willen we elkaar echt leren kennen, dan moeten we naar elkaars verhalen luisteren. Ook naar de verhalen van mensen die door hun ongeletterdheid nooit een stem hebben gehad.

Zo iemand was mijn opa Ali. Een kleine man met een ontzettend grote mond en een enorme levenslust. Hij was de gangmaker in gezelschappen, improviseerde grappen, voerde geanimeerde, emotionele gesprekken over politiek en religie en hij had een enorme reislust. Vaak kreeg hij om het minste of geringste woedevlagen die gepaard gingen met Spaanse krachttermen. Mijn neef en ik noemden hem gekscherend weleens opa *Me cago en la leche*: 'Ik schijt op de melk'.

Ali zette in de zomer van 1964 voet op Nederlandse bodem. Hij was achtentwintig jaar, had zijn vrouw en een paar kinderen achtergelaten. Het plan was om tijdelijk in het rijke Europa te werken, geld te verdienen, zijn familie te onderhouden en wat te sparen om in zijn

eigen land te investeren. Hij zou een stuk land kopen, een bakkerij of een winkeltje.

Eigenlijk was zijn geschiedenis daarom niet relevant, hij zou immers maar even blijven. Ali's geschiedenis werd pas relevant voor Nederland toen hij permanent bleef. Maar dan nog hadden Nederlanders alleen oog voor zijn korte geschiedenis in Nederland, en niet voor die in Marokko. Hij was zo iemand aan wie ook later nooit de vraag is gesteld wie hij echt was, wat zijn levensverhaal was, en wat hem er ooit toe bracht in Nederland werk te zoeken.

Voor mij zijn die vragen, voorbij de waan van de dag, interessanter. Ali laat namelijk zien dat hij inderdaad een mens was met een cultuur, een identiteit en een geloof, maar zijn verhaal laat vooral zien dat hij uit economische motieven handelde. Hij was gewoon maar een mens die, net als iedereen, streefde naar een beter leven.

Mijn opa vertelde me zijn verhalen niet lang voor zijn dood. Uit een wirwar van anekdotes moest ik een geheel zien te breien, een coherent verhaal met een kop en een staart. Ik begaf me voor dit boek in de ruimte tussen fictie en non-fictie, waarbij ik wel zo veel mogelijk trouw ben gebleven aan het originele oraal overgeleverde verhaal.

Door middel van dit verhaal wil ik mijn opa en zijn tijd levend houden. Dit is een eerbetoon aan wie hij was en wat hij heeft gedaan. Niet alleen maar om de simpele reden dat hij mijn opa was, maar ook omdat zijn geschiedenis ons iets kan leren. Het vertelt ons iets over de maatschappelijke werkelijkheid, want zijn verhaal is ook het verhaal van zoveel andere migranten. Veelal jon-

ge mannen en een enkele vrouw, in de kracht van hun leven, die door te emigreren een nieuw leven hebben opgebouwd.

Het is mijn plicht om het op te tekenen, opdat het niet verloren gaat. Deze blik op de recente geschiedenis, waarover nog zoveel onbekend is, heeft me geholpen mijn eigen plek in deze samenleving beter te begrijpen. En ik weet zeker dat zijn verhaal ook belangrijk is voor anderen.

Daarom nodig ik u uit om er een stoel bij te pakken, naast Ali te gaan zitten en te luisteren naar zijn verhaal en dat van zoveel van zijn land- en generatiegenoten. Hij kan ons niet vertellen wat er gaat gebeuren, maar misschien kan zijn verhaal ons iets dichterbij elkaar brengen.